

escriu *ubach*, i Ll. d'Aversó (c. 1398) § 1393 *ubah* (-h amb valor de -ch) i en plural *ubaxs* (per *ubachs*), § 1559: es pot tractar d'una pronúncia amb *u-* en la llengua,⁴ o bé tant JMarch com Ll. d'Aversó posaven aquest mot en la seva forma occitana *ubac*, que des d'un principi presenta una *u-* encara no ben explicada.⁵ Més tard, cap a 1650, el *DTO*. duu la variant *bac* (que va resultar en la construcció *l'obac* interpretat com a *lo bac*): «*Bach*, o lloc en què lo sol no-y entra: Locus opacus»; segons indicis aquesta variant amb la *o-* truncada era ja de l'època medieval.⁶ No tenim documentació antiga d'*obac*, -aga com a adjectiu,⁷ degut molt probablement al caràcter del mot amb un sentit limitat i d'ús més aviat regional. En temps més recent *obac* com a adj. apareix en Lab. 1839 i en una cançó popular [«A la entrant del bosch a la part *ubaga*» (MilàF, *Romillo*, 270)], i fou usat per JRuyra i Joan Santamaria (veg. *AlcM*).⁸ Aquest darrer diccionari localitza *bac* (adj.) a Gironès, i JCoromines va registrar-lo a Meranges (Cerd.), 1935. El subst. *obaga* 'lloc obac, ombrívol' fou usat per Verdaguier (*l'Atl.* x) i un cop més en una altra obra seva: «un asceteri en esta *aubaga* ombrívola ha d'haver-hi» (*DAG*.); trobem aquesta darrera variant a més en Genís (*Julita*) i *ubaga* en Massó i Torrents (*Croquis Pir.*); la variant en masculí *bac* 'lloc obac' en Maragall. Aquest mot ha pres el sentit de 'bosc', amb un pas semàntic molt natural, atès que els llocs obacs són en general més frondosos que les solanes i sovint estan coberts pels boscos. En el passatge que cita *AlcM*, s. v. *obac* de Joan Santamaria («Grans *obagues* de roures i faigs») deu tenir més aviat aquest sentit i no simplement 'lloc ombrívol'; igualment en el següent passatge de Verdaguier: «a través dels *bacs* y las *boscúrias*» (en l'esbós de *l'Atl.* v, 19a, de 1867; reemplaçat per un altre mot en l'ed. de 1878). El *DAG*. i després *AlcM* consignen l'acc. de 'bosc' a *baga*: el primer el recull com a 'planter d'ավաներոս o castanyers per a fer cèrcols o fusta de botada' a Guillerries i com a 'pineda de grans pins' a Borredà (Solsonès); *AlcM* localitza la primera d'aquestes accepcions a més a l'Empordà i *baga de pins* a la Pobla de Lillet (Berg.). Notem que la forma en masc. *bac* també té el sentit de 'bosc' en algunes localitats (veg. infra).

Aquesta família de mots és ben corrent, tant en el llenguatge parlat com en la toponímia,⁹ tot al llarg del Pirineu Català i a les zones nord com la Plana de Vic, Gironès, Solsonès etc., i es pot sentir, sobretot a les regions rurals, fins al Priorat i Alt Camp. És poc conegut a les Balears, d'on tenim només la informació que ens dóna *AlcM* respecte a *obaga* 'terreny mollericós, que hi surt aigua', usual a Orient de Mall. En el territori val., des de la Tinença i ribera de La Sénia cap al S. predomina aclaparadorament la denominació *l'ombria* (pronunciada també *la'mbria*), però en la toponímia del Maestrat apareixen alguns casos d'*obaga*: JCoromines (1961) va registrar les *Aubagues* com a nom d'una partideta al SO. o S. del poble de Tírig, cap a la dreta del Barranc Fondo (on efectivament hi ha un serrat orientat cap al N.); *l'Albaga* en el terme

de Traiguera és una partida obaga, i *l'Aubaga* n'és una altra en el terme de Xert, a la part NE. davant del *Solanet*. Encara més, el *Bac* és el nom d'un accident coster que JCoromines va sentir a Alfàs (La Marina d'Alacant). D'altra banda, és molt dubtós que el *Bago*, que va anotar el mestre a Ares del Maestrat, tingueres a veure amb *obac*: segons la descripció que en tenim no sembla ser un lloc amb orientació cap al nord i és possible que fos un derivat de *VACUUM* 'cometa, valleta'.

Entre les dues variants en masculí i femení, *bac* segons *AlcM* és usual al Ross., Confl., Olot, Gir., Emp., Vic, Pobla de Lillet. JCoromines va registrar-lo a la Parròquia de Ripoll (1953), a Sta. Eulàlia de Riuprimer (Plana de V.), 1935, a St. Pau de Segúries (Vall de Campr.) i a Valcebollera (Cerd. Fr., 1958): en aquest poble els dos barris es diuen *Valcebollera del Bac* i ~ *del Sulà*, respectivament al S. i al N. de la Ribera de Faitú, amb el caseriu repartit quasi per parts iguals. A més, va anotar *bac* com a 'bosc' a Freixenet de Campr. (1935), on hi ha «un *bac* de faigs» i a Bellver (Cerd.), on li van dir que la partida *La Salanca* és «un *bac* de pins i avets». En aquesta acc. apareix també en el terme de Lluçà-Sta. Eulàlia al costat de *baga* (infra). La variant *obac*, pronunciada *aubac*, es dóna a les Borges d'Urgell (Arques, *BDLC* vi, 53), i segons l'anotació de JCoromines a Seròs (Segrià), 1935, a Torroja del Priorat (1936), a Estaon (Pallars), 1934; va registrar el topònim *l'Aubac de Castella(r)* —que va sentir també com a *el Bac de Cast.*— a Lladurs (Sols.) juntament amb la forma fem. (*u*)*baga* (infra), i *ubac* a Lluçà (B. Ribag.), 1957. A Benasc es diu *ubago*¹⁰ i també *sobago* (*TopHesp.* i, 261), la *s-* del qual s'explica per la influència del correlatiu oposat *solana*. Notem que una forma *sobac* sembla haver tingut ús en el Pallars també, car en un escrit de 1519 d'aquesta zona hi ha referència al terme de *Sobac*.¹¹

Pel que fa a *obaga* i *baga* completarem les dades d'*AlcM* amb la següent informació. *Obaga* està molt estesa al Pallars, car a més d'Estერი indicat per *AlcM* apareix en una sèrie d'altres pobles: JCoromines va registrar *l'aubaga* o *la ubaga* a Areu, Estaon (aquí a més la forma *aubac*, supra), Farrera, Castellàs (*les ubagues*), Caregue (*les aubagues*, però a més *ubaga*, infra). A Lavansa (Alt Urgell), 1963, va anotar com a nom de partides *Ubaga dels Llops* —de *l'Arp*—, de *Safogonelles*; a Lladurs (Sols.), *L'Inglà Baga* (a més de noms amb *aubac* i *bac*, supra); a Masllorenç (Alt Camp) *l'Aubaga del kurt*, i a Porrera i Ulldemolins (Prior.) *l'aubaga*, al Masroig *obaga*. En algunes de les localitats esmentades designa a més 'bosc': així a Farrera hi ha tres boscos (*la Ubaga de Balluguera* etc.), a Caregue es troba *Ubaga dels Avets*, i a Guixers (Solsonès) *l'Aubaga* designa un gran bosc de pins (1935). JCoromines va registrar la variant *baga* en els següents punts: *Baga de N'Eres* a Camós (Gironès, 1964), *les Bagues del Grapetes* a Avinyó (Bages), 1935, *Baga dels Arços* a St. Martí de Sobremunt (Plana de V.), 1964, partida que es troba, de fet, al costat de la vall; *la Baga Tallada* [*təjədə*], *la Baga de kurné* a Palmerola